

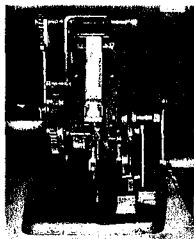
Østbye klister holder koken!

Da Peter Østbye den 20. desember 1913 fikk patent på fremstilling av skismøring, var dette bare den første i en rekke av patenter som lå langt foran sin tid. Mest kjent ble nok Østbye allikevel for sine skismøringer, og i en bakgård i Oslo sentrum kokes fortsatt Mixolin og de andre velkjente smøringene i samme kjeler som før krigen.

I telefonkatalogen står de oppført med "Østbye Ski-wax AS", og da jeg slo nummeret, ble jeg møtt av en uhyre høflig og imøtekommende herremann som ønsket meg velkommen til Brugata 3C, midt i Oslo sentrum. Med undring fant jeg frem til en koselig, velholdt bakgård med små butikker, verksteder og stallbygninger. Et medtatt skilt på stallveggen, slitt av vær og vind, fortalte at Østbye's smøring hadde vunnet fem gullmedaljer, tre Grand Prix medaljer og hadde verdensry.

Lite ante jeg at brødrene Odd Haug og Gunnar Haug, Østbye, som møtte meg, faktisk utgjorde hele arbeidsstokken i et firma som i sin tid var verdens ledende på både ski og smøring. Mens den ene broderen lette etter en bortkommen kontordørnøkkel og måtte tilkalle låsesmed, ble jeg vist rundt i produksjonslokalet. Jeg våger påstanden om at noe tilsvarende ikke finnes i Norge.

"De tidligere kjendte skismørelser bestaar som regel av tør parafin, tjære, stearin, linolje, voks eller lignende stoffer, og har den ulempe at virke glat i motbakken. Ved at blende almindelig voks eller lignende glat virkende stoffer med en passende mengde harpiks (kvaie), venetiansk terpentint, bek eller lak eller klebrig virkende stof, for eksempel: 1 del voks, 3 dele venetiansk terpentint og 3 dele harpiks (raakvaie) og smelte

Av Øystein Kohn

denne blanding i en limpotte eller lignende beholder ved hjelp av kokende vand, har jeg fremstillet en skismørelse, som foruten at virke glat, besidder den ved skivoks nye egenskap, at virke klæbende naar man gaar opover motbakke."

Da Peter Østbye fikk dette patentet godkjent, revolusjonerte han skisporten. Nå var det slutt på glipptak og stygg banning i de harde motbakkene. Men Østbye var ikke bare smøringsprodusent, han var også langrensløper med en flott merittliste: I 1914 benyttet Peter Østbye for første gang klister i et skirenn - og slo skikongen Lauritz Bergendahl ganske sensasjonelt. Dette vakte oppsikt og Østbye fortsatte å utvikle ideen med sine smøringer. Hele livet eksperimenterte han, loggførte og kokte sine smøringer. På det meste var det ansatt hele 20 personer i denne produksjonen.

Hemmelig formel

Det går mange historier om fremstilling av supersmøringer. Odd Haug forteller at de ofte ble "beskyldt" for å blande både gramfonplater og gummislanger i kjele-
ne. Men han beroliget meg med at dette var reneste tøv, for før krigen var smøring basert på tjære, kvaie og en mengde andre velluktende bestanddeler.

Etter krigen ble tjæren erstattet av syntetiske stoffer som kom fra Amerika. Harpiksen overlevde imidlertid, og er fortsatt en viktig del i Østbyes smøring.

Den dag i dag kokes fortsatt smøringene på Peter Østbyes oppskrift, og det er ikke utviklet noen nye "resepter" etter hans død (1979). Snakk om å være forut for sin tid! Peter Østbye fortsatte eksperimenteringen til han nærmet seg 90 år. Hans måssommelige nedtegnede glid- og festepøver finnes fortsatt i loggbøkene, og nærmere skihistorie og et stykke umorsk kultur kommer vi neppe.

Skiproduksjon og nye patenter

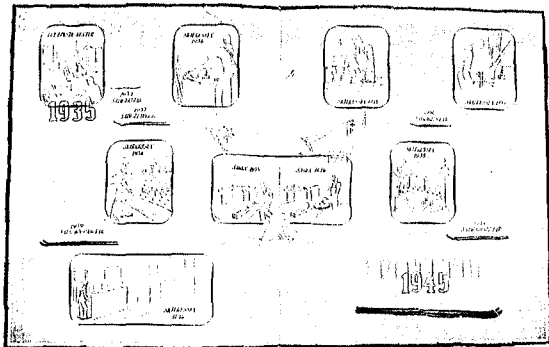
Hva jeg ikke visste, var at også Splitkein var et Peter Østbye produkt. De laminerte treskiene erobret verden på rekordtid. En periode eide han verdens største skifabrikk som sysselsatte mer enn 120 personer! Sørgelige hendelser under krigen og påfølgende rettsoppgjør var imidlertid kroken på døra for Østbyes Splitkeinfabrikk. Den ble solgt, og senere fikk han også hard konkurranse på smøringsfronten. Men en optimist og oppfinner gir aldri opp. I 1951 (!) søkte og fikk han nemlig patent på fremstilling av ski av plastmateriale, hele 23 år før denne skitypen fikk sitt store gjennombrudd i Falun i 1974. Dessverre var det ingen som på daværende tidspunkt torde satse på disse galmannsideene, og ideen ble skrinlagt. Senere lanserte han en uhyre enkel og funksjonell "step-in" binding. Den krevet forskjellig tåstykke til hhv høyre og venstre støvel - og det ville ingen skofabrikk satse på. Og så var det slutt på den historien. Bindingen finnes forøvrig den dag i dag.

Han lanserte også utskiftbare plasttrinser, uhyggelig like de som brukes i dag, og i 1957 laget han den første skismøring på sprayflaske.

Selvsagt ble alle disse produktene stemplet "nord og ned" av norsk nisselumentalitet - for så å bli "gjenopplaget" en generasjon senere. På sin 90-årsdag i 1977 uttalte han til Morgenbladet: "Jeg var for tidlig ute med det meste." Det hadde han sannelig rett i.

Nok en "smøringskoker"

Peter hadde en bror, Sverre, som også kokte skismøringer. Men han var mindre "seriøs" og fikk lite fart på omsetningen. Resultatet var at Peter ansatte ham for å teste smøringer, med det forbehold at han ikke skulle eksperimentere, koke eller søle selv. Etter en stund dukket han allikevel opp med en "klump" som skulle gi uhyggelig god gli. Og da var han "ute or søga".

Ingen datastyring

Et besøk hos Østbye Skiwax AS er som å vandre gjennom skihistorien. Da produksjonsutstyret ble innkjøpt før krigen var det topp moderne, i dag passer det best på museum. Brødrene Haug, Peter Østbyes nevøer, står for både administrasjon og produksjon. Produksjonsutstyret i det lave, mørke rommet består av tre runde kjeler, en rørespade av tre og et par merkelige maskiner.

Da kjelene ble innkjøpt, var de hyper moderne, termostatsstyring hadde ikke mange hørt om før krigen. Når de kom på plass, kan ingen lenger erindre, men de virker fortsatt, og det er jo det viktigste.

Gunnar Haug-Østbye ble ivrig da jeg rettet blikket mot bordet med en merkelig jerdings med sveiv, - det er en manuell tube-lukker, sier han entusiastisk.

Da klistertuben var håndfylt og lagt på plass, var det bare å dra noen runder på sveiva, så var tuben ferdig lukket, brettet og klar for salg. Han forteller stolt at den fortsatt virker upåklagelig - men burde nok vært plassert på Skimuseet for lenge siden.

Når den automatiske tubefyller/lukkeren kom på plass, husker heller ikke brødrene, som har tilbrakt hele sin yrkesaktive karriere med Østbyes smøringer. Ved hjelp av en pumpe blir den varme smøringen (voks og klister) overført fra kjelene til den dreibare tappemaskinen, som fyller og lukker forpakningene automatisk. Sent går det, men du verden så driftssikkert! Man skulle forvente tjæresøl og klister på både vegger og gulv etter flere generasjoners produksjon. Men slik er det slett ikke. Pappstykker til å trå på forteller om en renslig pertentlighet mange kan misunne dem.

En stor mann

Odd Haug blir blank i øynene når vi snakker om onkelen, Peter Østbye. "Han setter jeg høyere enn noe annet menneske jeg har kjent", sier denne sympatiske gentleman, og forteller ivrig om hvilken humørspreder den sforsinnede oppfinneren var. Han var dessuten også den første i Norge som innførte fem-dagers uke. Han ville gjerne at de ansatte skulle få skikkelig tid til å gå på ski i helgene. Han hadde en hytte som ble kalt "Mixhytta", og her møttes mange skistorheter. Da Thorleif Haug (ikke i familie) dro opp trekkspillet, med Peter som forsanger, stod stemningen høyt oppunder taket. På denne hytta møttes mange av datidens ski-ess, og det vil forundre meg om ikke mye listig konkurransetaktikk ble planlagt i lystig lag her inne på skauen. Odd Haug bodde sammen med Peter Østbye, som var sprek og initiativrik til det siste. For at ikke familienavnet skulle dø ut, valgte broren Gunnar å føye Østbye til Haug navnet. Gunnars sønn heter Jean Peter Østbye. Han var også et stort skitalent, ble nordisk mester i storslalåm, emigrerte til USA, ble proff skiløper og arbeider også i dag i skimiljøet - hos Salomon i Norge.

Gunnar Østbye betjener tubelukkeren.

Bildet over viser er fra Splitkeinfabrikken i 1945. Legg merke til at de allerede i 1939 solgte over 100 000 par skil!

Fremtiden.

Tonen blir lavmælt når jeg kommer inn på fremtiden for Østbye Skiwax AS. Odd Haug innrømmer at utstyret forlengst burde ha vært på Skimuseet, og at siden begge brødrene har nådd pensjonistenes rekker, ser det ikke akkurat lyst ut for Østbye klister og de andre velkjente sakene fra Brugata 3C. "Men", legger han ivrig til, "da vi truet med å avvikle for noen år siden, ble det ramaskrik. Folk hamstret Mixolin som gale, så vi valgte å stå på litt til." Den lille fabrikk har sine meget trofaste kunder, og fortsatt går smøringspakkene ut til sportsforretninger over hele landet.

De har hatt flere tilbud om oppkjøp, men krever at navnet skal bestå, og da blir det straks litt vanskeligere.

Nå er det imidlertid noen unge, seriøse karer som har meldt sin interesse. Det blir neppe noen overtakelse i år, men til neste år er kanskje Østbye Skiwax AS på nye hender. Om det blir noen produksjon i Brugata betviler jeg sterkt, men det viktigste er at navnet får leve videre.

Det er med vemod jeg tar farvel med disse skisportens gentleman. Jeg håper inderlig at bøkene, diplomene, medaljene, historiene og det gamle produksjonsutstyret blir tatt vare på, for her i Brugata er det sannelig skrevet viktig skihistorie.

Sykelkurv for stresskofferten

Også egnet for handleposer, vesker m. m.

DESIGN MANAGEMENT AS
Teknostallen, 7030 Trondheim
Tlf. 07/54 02 66. Fax 07/94 38 61

JA send meg/oss .... stk. LASSI sykkelkurv
Priser (+ porto og oppkravsgebyr):

1 stk. LASSI stk.pris kr. 295,-
1 stk. sikringsstrikk stk.pris kr. 28,-

Navn: .....

Adr: .....

Postnr.: ..... Sted: ..... S&S